

Исследована фитоценотическая структура 68 растительных ассоциаций в 12 этнозонах на территории 50 га. Проинвентаризировано 1089 дерева на приусадебных территориях. Предложены пути реконструкции насаждений и ландшафтного обустройства территории этнозон. Разработан проект эколого-рекреационного маршрута с раскрытием лесоэкологических особенностей края и характера хозяйства населения этнографических регионов.

Ключевые слова: Музей народной архитектуры и быта, этнозоны, этнографический парк, скансен, растительная ассоциация, реконструкция насаждений, ландшафтное обустройство.

Fitak M.M., Laboyko M.M., Kucheryavy V.S. The reconstruction of vegetation in the Museum of folk architecture and rural life at Lviv

The phytocenotic structure of 68 vegetations association at 12 ethnozone on the territory of fifty hectares was explored. 1089 trees near the homestead territory were inventoried. The ways to reconstruction of vegetation and improvement of landscape the territory of ethnozone were proposed. The designed by ecological and recreation route with the disclosure of forest and of ecology features by the land and the nature of menage population at ethnographic regions.

Keywords: The Museum of folk architecture and rural life, ethnozone, ethnographic park, skansen, the vegetations association, the reconstruction of vegetation, the improvement of landscape.

УДК [82+7]:37.036:712.4

Доц. С.Л. Шлемкевич, канд. філос. наук –
НЛТУ України, м. Львів

**ЛІТЕРАТУРА ТА МИСТЕЦТВО – ЧИННИК ФОРМУВАННЯ
ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФАХІВЦЯ З ЛАНДШАФТНОГО ДИЗАЙНУ**

Одним із найважливіших шляхів реформування вищої школи в Україні вважаємо впровадження інноваційних технологій навчання, які забезпечують формування спеціаліста нового типу – із широким мисленням, ґрунтовними знаннями та усвідомленням свого громадянського обов'язку. Література та мистецтво загалом сприяє розвитку творчого потенціалу такого спеціаліста, зокрема у сфері ландшафтного дизайну.

Ключові слова: гуманітарні дисципліни, мистецтво, література, асоціативність.

Одним із найголовніших завдань вищої школи на сучасному етапі є підвищення ефективності змісту та методів навчання, які повинні забезпечити формування творчого стилю мислення студентів, здатності до сутнісного відображення дійсності та вирішення проблем її творчого перетворення. Сьогодні стає очевидною необхідність переходу від парадигми навчання до парадигми вчення, яка передбачає єдність процесів передачі та засвоєння знань і розвитку навичок і здібностей до освоєння нових досягнень науки та техніки і їх подальшого використання у практиці, вміння критично осмислювати і групувати інформацію, ефективно спілкуватися. Тільки ці якості забезпечать професійну стабільність, соціальну компетентність особистості і досягнення нею життєвого успіху.

Звертаючись до аналізу якостей, що становлять специфіку творчої особистості (серед них світоглядна цілісність, внутрішнє мотивування дій, мобільність мислення, незакомплексованість тощо), ми доходимо висновку, що творчу особистість характеризує не наявність кожної якості зокрема, а лише їх унікальне поєднання, яке і забезпечує безперервний творчий процес.

Власне, допомогти майбутньому спеціалісту розвинути свій творчий потенціал повинна вища школа, метою якої є формування всебічно-творчого спрямування особистості, гармонізація розвитку індивідуально-своєрідних рис особистості і соціально набутого досвіду. Особливу місію під час досягнення цієї мети виконують гуманітарні дисципліни. Адже саме вони зорієнтовані на формування світогляду, нестандартних способів діяльності, універсально творчого сприйняття дійсності. У процесі вивчення гуманітарних дисциплін є можливість широко використовувати проблемні методи навчання, за яких заперечується банальна форма спілкування викладача і студента на рівні "питання – відповідь", удосконалювати механізми ведення дискусій, формулювати завдання, що покликані розвивати уяву, оптимізувати творчий пошук. Важливо і те, що гуманітарні дисципліни, особливо курси історії України, світової та вітчизняної культури дають змогу безпосереднього опанування цінностями культури і на цій основі формування власних, непересічних поглядів особистості.

Дисципліни, пов'язані з теоретичним та практичним освоєнням надбань у сфері художньої творчості, посідають особливе місце серед інших, тим більше, коли йдеться про вищі навчальні заклади, що готують майбутніх представників творчих професій, зокрема ландшафтних архітекторів, дизайнерів, покликаних естетично освоювати простір, підкреслювати естетичну вартість природних форм.

Дисципліна "Історія мистецтва та архітектури" є обов'язковою для студентів, які навчаються у мистецьких ВНЗ України. Адже лише через залучення до історичного досвіду, що закріплюється у парадигмах мислення, системі цінностей та емоційних станах людини, апробованих соціальною практикою, відбувається формування всебічно розвиненої творчої особистості.

Вивчаючи історію розвитку світової та вітчизняної архітектури, образотворчого мистецтва, усвідомлюючи зміст основних мистецтвознавчих категорій, студенти формують вміння характеризувати основні види та жанри мистецтва; виявляти основні принципи творення художнього образу; визначати основні закономірності творення стилю, його особливості; усвідомлюють роль та місце знань, практики, інтуїції, символу у творчому процесі; оцінюють значення для цивілізації, культури людства художньої творчості видатних митців. Отже, вивчення дисципліни дає змогу підвищити суб'єктивну культуру сприйняття творів мистецтва, розвинути естетичний смак, збагатити духовний світ.

Проте найважливішим результатом вивчення дисципліни є можливість використати її зміст як основу для власних мистецьких пошуків, реалізувати творчий потенціал мистця, який об'єднує здатність до деякого виду діяльності та загальну творчу установку.

Ознайомлення із світовою практикою підготовки спеціалістів у галузі ландшафтного дизайну показує, що в деяких країнах, зокрема Франції, Англії, особливо у США, значну увагу приділяють вивченню історії розвитку та специфічним особливостям не тільки архітектури та живопису, але й усіх видів мистецтва. Така установка є цілком виправданою. Адже всі види мистец-

тва мають достатню кількість виражальних засобів для відтворення природи. На відміну від науки, мистецтво специфічно, через змістовні характеристики, пізнає і відтворює Красу. Митець через творче прозріння проникає у глибинну суть явища і цим самим ніби "доповнює" природу. Великий Леонардо да Вінчі, шануючи та визнаючи природу як основу творчості був переконаний, що Художник завжди веде суперечку і змагання із природою. Відповідно, мистецтво можна розглядати не просто як пасивне (дослівно, дзеркальне) відображення природи, а як результат допитливого погляду через збільшуваче скло, погляду особливої людини, наділеної мистецьким талантом.

Музичний твір, гармонізуючи природні звуки, приводить у рух струни людської душі. В орнаментах, килимах, вишивках, у вітражах, ширмах, ювелірних виробах, меблярстві – різноманітних витворах декоративно-ужиткового мистецтва природа знаходить своєрідне (стилізоване і натуральне) художнє відображення. Естетично освоїти простір, що оточує людину, наситити його формами, здатними бути водночас зручними та красивими покликани фахівці-дизайнери.

У скульптурі віддавна існував анімалістичний жанр (пластичне зображення тварин). Постійним предметом і привілеєм скульптури була також фізична природа людини. А як цікаво переосмислює образи природи архітектура! Чи не впізнаємо ми у стрілчатих або купольних склепіннях величних споруд соборів крони дерев або опуклості небесного склепіння?

У ландшафтній художній творчості, тобто садово-парковому мистецтві, мальовничі групи з різних за формою дерев і чагарників, а також з інших елементів природи – води, газонів, рельєфу місцевості тощо підкоряються архітектурі так, щоб останні органічно вписувалися в природу, гармонійно погоджувалися з нею в просторі, щоб природа ніби "вдивлялася" в архітектуру як у своє чудове продовження, і навпаки.

Унікальні можливості щодо образної інтерпретації навколишнього світу має художня література. Поети та прозаїки описують чарівність природи, знаходячи аналогії між станами природи та настроями людей. За допомогою слова дійсність досліджується комплексно, у всій багатогранності – не тільки чуттєво, але й через умовивід. Слово – ось матеріал літературного образу. Образність в самій основі мови, яку створюють люди, вбирає їх досвід і стає формою мислення. У процесі формування усного мовлення відбувалося перенесення подібних рис від явища до явища, збагачення асоціативними переходами. Це і стало основою здатності до художнього відображення дійсності у слові. Гегель назвав слово найпластичнішим матеріалом, який безпосередньо належить Духу.

Література існує у трьох видах художнього тексту: епос (дослівно – розповідь), лірика (дослівно – те, що виконується під ліру), драма (дослівно – дія). Відрізняється один різновид від іншого способом формування художнього образу. Наприклад, драма об'єднує твори, що призначені для виконання на сцені, її жанрові підрозділи: трагедія, комедія, драма, мелодрама, фарс. Лірика найчастіше безсюжетна, вирізняється високою емоційністю, суб'єктивністю, насиченістю художнього образу. Призначення епосу – вик-

ласти поступову оповідь про події. Ніякі інші художні враження не можуть замінити літератури, бо це основна форма художньої комунікації. Цей статус літератури пояснюють її опорою на природне мовлення, в якому зосереджено досвід людства, її орієнтацією на співтворче сприйняття, на роботу уяви, фантазії, на постійне обов'язкове вловлювання надсміслу (підтексту).

Оцінити красу пейзажу дає змогу миттєвий погляд, фіксація враження. Живопис, фотографія, усі просторові мистецтва використовують цю унікальну властивість сприйняття. Візуальний образ, будь-який графічний об'єкт, людина сприймає на перцептивному (передусім звуко-зоровому) рівні, інформація, отримана таким шляхом, обробляється значно ефективніше і точніше, відображає реальність. Щоб досягнути смисловий зміст літературного образу, необхідно пройти складніший шлях побудови асоціативних ланцюжків. Та необхідно пам'ятати, що слово виступає своєрідним знаком, що уможливорює уявлення і одночасно відділяє уявлення від предмета. І якщо навіть при цьому деякі властивості того, що означаються, втрачаються, та з'являється можливість додаткового розшифрування, символічно-образного трактування, що породжує нові смисли.

Зазначене, очевидно, і обумовило необхідність введення спеціального курсу "Історія літератури", "Природоописова література" у програмах навчальних закладів деяких країн. Описи природи, зразків ландшафтних об'єктів можуть стати могутнім символічним кодом, який стимулює фантазію, є джерелом натхнення. Потенціал української літератури величезний. Згадаймо знайомі з дитинства, геніальні у своїй простоті, рядки Тараса Григоровича Шевченка: "Садок вишневий коло хати, хрущі над вишнями гудуть..." Яка зворушлива картина постає у нашій уяві, який пейзаж, сповнений тихою радістю мріє про гармонію!

Величні пейзажі у поезії видатних українських письменників Лесі Українки, Богдана-Ігоря Антонича, Олександра Олеся, Ліни Костенко, прозові шедеври Панаса Мирного, Михайла Коцюбинського, Олександра Довженка, багатьох інших визначних майстрів слова дають зразки неперевершеного глибинного проникнення у ліризм та велич української природи. Геній помічає такі нюанси, такі подробиці, які недоступні звичайній людині. Це підтверджує весь світовий простір літератури у його образній своєрідності. Твори Байрона, Гете, Толстого, Чехова, Гемінґвея, Маркеса несуть в собі бездоганне почуття гармонії, співзвучності природних форм, усвідомлення яких є базою для успішної подальшої роботи у галузі ландшафтної архітектури та пейзажу.

Віriamo, що наведені аргументи зможуть внести певні корективи у навчальні плани мистецьких навчальних закладів України. Нова дисципліна "Історія літератури" стане важливим доповненням до всього комплексу гуманітарних дисциплін, органічною складовою процесу підготовки фахівця у галузі ландшафтного дизайну, спеціаліста, здатного всебічно освоїти надбання світового мистецтва та культури, творчо переосмислити, і втілити у життя нові оригінальні мистецькі проекти.

Шлемкевич С.Л. Литература и искусство как фактор формирования творческого потенциала ландшафтного дизайнера

Одним из важнейших путей реформирования высшей школы в Украине является введение инновационных технологий обучения, которые обеспечивают развитие специалиста нового типа с широким мышлением, основательными знаниями и четким осознанием своего гражданского долга. Литература, искусство в целом основательно влияют на формирование творческого потенциала будущего специалиста, в том числе в области ландшафтного дизайна.

Ключевые слова: гуманитарные дисциплины, искусство, литература, ассоциативность.

Shlemkevych S.L. Literature and art as a factor of creativity landscape designer

One of the most important ways to reform higher education in Ukraine is the introduction of innovative learning technologies. They provide a new type of professional development with a broad thinking, thorough knowledge and a clear understanding of their civic duty. Art and literature are the factors the formation of the creative potential of the future specialist, including in the field of landscape design.

Keywords: humanitarian disciplines, art, literature, associative.

УДК 504.4(477.43)

Доц. Л.С. Югличек, канд. біол. наук –
Хмельницький національний університет

ЗНАЧЕННЯ СЛУЧАНСЬКОГО ЕКОКОРИДОРУ В ЗБЕРЕЖЕННІ ПРИРОДНИХ ЛАНДШАФТІВ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

Случанський регіональний екокоридор охоплює долину річки Случ. Він з'єднує три природних ядра: Авратинське, Верхньопобузьке, Старокостянтинівське. Вздовж екокоридору розташовано 27 об'єктів природно-заповідного фонду. Створення Случанського екокоридору, розбудова екомережі сприятимуть збереженню та відновленню унікальних природних ресурсів і ландшафтів річки Случ та її басейну.

Ключові слова: Случ, екокоридор, екомережа, ландшафти, Хмельниччина.

Случанський регіональний екокоридор проходить у центральній частині Хмельницької області, тягнеться із заходу на північний схід. Він включає долину річки Случ – найбільшої притоки Горині. Случ бере початок на схилах Авратинської височини біля с. Червоний Случ Теофіпольського району Хмельниччини, протікає по території Хмельницької та Житомирської областей, приймає 280 приток. Густота річкової сітки становить 0,60 км/км², площа басейну річки – 5,02 тис. км² [1, 2]. Довжина Случанського екокоридору в межах Хмельницької області становить 125 км (загальна – 451 км). На Хмельниччині він проходить територією Волочиського, Теофіпольського, Красилівського та Старокостянтинівського районів, перетинає місто Старокостянтинів та 63 села. Від витoku річки до с. Кузьмин екокоридор має східний напрям, а далі повертає на північний схід. Його ландшафти лісостепові. У межах верхньої течії р. Случ екокоридор проходить по горбистій місцевості з абсолютними висотами до 320 м. Тут переважають балки, міжбалкові ували та широкі заболочені заплави, на яких створено багато ставків. У межах середньої та нижньої течії р. Случ у Хмельницькій області екокоридор тягнеться рівнинною місцевістю з абсолютними висотами до 270 м [3].

Случанський екокоридор з'єднує із заходу на схід 3 природних ядра: Авратинське, Верхньопобузьке, Старокостянтинівське. Уздовж екокоридору

розташовано 27 природно-заповідних територій та об'єктів (табл.), з них 15 входять до складу природних ядер екокоридору.

**Табл. Розподіл природно-заповідних об'єктів
Случанського екокоридору за ядрами**

Категорія ПЗФ	Авратинське ядро	Верхньопобузьке ядро	Старокостянтинівське ядро	Поза ядрами	Всього
Ботанічна пам'ятка природи			1	7	8
Заповідне урочище			1		1
Гідрологічний заказник	2		2		4
Лісовий заказник			1	3	4
Геологічна пам'ятка природи	2				2
Комплексна пам'ятка природи			5		5
Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва				1	1
Проектований національний природний парк		1		-	1
Всього	4	1	10	12	26

Природне ядро регіонального значення "Авратинське" знаходиться на півдні Теофіпольського та північному заході Волочиського районів Хмельницької області. Його природно-заповідні території займають незначну площу, але місцевість потребує охорони, оскільки відіграє велику роль у живленні річок, регуляції перерозподілу стоку та впливові на різні форми водного режиму. Вона знаходиться на Авратинській височині – найвищій частині Подільської лісостепової височини. Абсолютні висоти тут перевищують 320 м, піднімаючись у багатьох місцях до 380 м [3]. Це вододільна територія, місце витoku трьох великих річок: Південного Бугу (біля с. Холодець Волочиського району), Случа (біля с. Червоний Случ Теофіпольського району), Збруча (біля с. Улянове Теофіпольського району). І саме тут з'єднуються три екологічні коридори: Південнобузький національного значення, Случанський та Збручанський регіонального значення.

Авратинський геоморфологічний район відзначається найбільшою на Верхньопобузькій височині рівнинністю поверхні. Коливання висот тут не перевищує 20-30 м. Характерними формами рельєфу є вододільні маловиразні овальні зниження – блюдця, які навесні зайняті озерами, а влітку перетворюються на мочарі. Трапляються древні дочетвертинні долини. Річки врізані неглибоко в поверхню, їхні долини мають переважно пологі схили, до яких прив'язана розгалужена система балок [2]. На території Авратинського природного ядра представлені лісовий, чагарниковий, болотний, лучний, водний та прибережно-водний типи рослинності. Великі болотні масиви (притерасні вільхові, заплавні чагарникові і трав'яні) є регуляторами ґрунтових вод. На терасах зростають соснові та сосново-дубові ліси. Похідні угруповання утворюють культури тополі, берези та сосново-березові насадження. Серед чагарників переважають ценози верби попелястої. Прибережно-водна рослинність представлена очеретовими, рогозовими, лепешняковими та лепеховими угрупованнями. Водну рослинність презентують фітоценози, утворені тілорізом алоєвидним, жабурником звичайним, елодеєю канадською. Трапля-